

ZPRÁVY

ZPRÁVA O 2. KONFERENCI STAVEBNĚ HISTORICKÉHO PRŮZKUMU (TÉMA – OKNA, DVEŘE)

V minulém roce se v Zahrádkách u České Lípy konala první konference stavebně historického průzkumu. Byla věnována historickým otopným systémům. Texty příspěvků byly uveřejněny ve sborníku Svorník 1. Druhá konference, uspořádaná ve dnech 3. – 6. června 2003 v příjemném prostředí kláštera servitů v Nových Hradech, byla zaměřena na okna a dveře historických staveb. Následující text je jen velmi stručným seznámením s průběhem tohoto setkání, které přineslo překvapivé množství nových poznatků, týkajících se ostění a výplní okenních a dveřních otvorů, i řadu podnětů pro další průzkum této části stavebních památek. Celý soubor přednesených příspěvků bude uveřejněn ve sborníku Svorník 2, který bude vydán v příštím roce.

Krátkými proslovů uvítali účastníky konference Petr Macek a ředitel Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích Aleš Krejčů. V úvodní obsáhlejší přednášce Jiří Škabrada stručně shrnul své poznatky o vývoji výplní dveřních a okenních otvorů od středověku až do 20. století. Lze předpokládat, že příslušná kapitola v jeho knize Historické konstrukce, připravené již k vydání, bude oproti skriptům z roku 2000 rozšířena. Jan Sommer upozornil na skutečnost, že označování různých okenních a dveřních výplní a jejich jednotlivých prvků je ve srovnání s popisem jiných částí starších budov podstatně méně ustálené.¹⁾ Doporučil věnovat terminologii větší pozornost a pokusit se případně o sestavení jakéhosi slovníku synonym. Vít Jesenský ve svém příspěvku připomněl, že i v našich historických stavbách byla používána posuvná okna, samozřejmě v podstatně menší míře než např. v Anglii. Stojí za zmínku, že jedno z dochovaných posuvných oken si mohli účastníci konference zanedlouho prohlédnout na oratoři klášterního kostela. Hana Hanzlíková představila pak příklad podrobného soupisu a dokumentace truhlářských prvků jako součásti přípravy obnovy architektonické památky.

Autor tohoto příspěvku se již při předloňské návštěvě Banské Štiavnice přesvědčil o tom, že pracovníci tamějšího pracoviště památkové péče věnují velkou pozornost dokumentaci a záchraně ohrožených historických oken a dveří. S výsledky této chvályhodné činnosti seznámila shromážděné odborníky naše slovenská kolegyně Andrea Nižňanská. Příkladem hodným následování jsou zejména ilustrované návody k opravě dochovaných starších konstrukcí a prvků, po-

skytované majitelům nemovitostí. Dalším hostem byl Andrzej Legendziewicz z Polska. Jeho přednáška prokázala, že ve Slezsku zůstalo zachováno záviděníhodné množství středověkých dveří s bohatě zdobeným kováním. Velmi působivé byly zejména ukázky složitě rozvinutého dveřního kování s motivem rajskeho stromu.

Následující dva příspěvky byly věnovány různým druhům historického okenního skla. Helena Brožková informovala o malovaných tercích, prohlédacích kolečkách a dalších sklech ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Eva Černá sestavila přehled fragmentů zasklení z 11. až 16. století, nalezených v průběhu archeologických výzkumů. Počet registrovaných nálezů je zřejmě zatím překvapivě nízký.

Série dalších příspěvků obrátila pozornost ke kamenným ostěním středověkých okenních a dveřních otvorů. Jiří Varhaník analyzoval výsledky staršího archeologického výzkumu v areálu sídla při rotundě v Týnci nad Sázavou, při kterém byl ve spodní části románské budovy nalezen pozůstatek ústupkového portálu. Bohatou diskusi, pokračující při večerním setkání nad vystavenou dokumentací, vyvolal příspěvek Dany Novotné o gotických oknech v severní stěně presbytáře kostela sv. Kříže v Jihlavě, zakrytých pozdější přístavbou. V kružbách se zachovaly zbytky zasklení a v ostění zůstaly i vodorovné pásnice z kujného železa. Předmětem diskuse byla však odlišná profilace jednotlivých kamenných článků středního okenního sloupku. Jan Sommer pak předložil zajímavé ukázky profilace užších, zřejmě nezasklených románských oken.

Podrobný popis a rozbor ostění oken hradu Bezdězu byl druhý den předmětem příspěvku Františka Gabriela, zatímco Vladislav Razím prezentoval nový pohled na vývoj hradu Dražice, vycházející též z nových nálezů a interpretace pozůstatků vstupních, okenních a obranných otvorů. Při důkladném rozboru okenních ostění obytných prostorů hradu Kost se Michal Panáček zamýšlel i nad původním řešením výplní příslušných okenních otvorů. Michael Rykl se pak velmi podrobně, jak je jeho zvykem, zabýval 16 poměrně dobře dochovanými autentickými okenními otvory tvrže Sudkův Důl. Dřevěné zárubně byly dendrologicky datovány do konce 15. století.

Ivan Peřina a Kamil Podroužek zavedli účastníky konference do pískovcové oblasti středních a severních Čech. První z nich se věnoval pozůstatkům a stopám výplní dveřních a okenních otvorů zaniklého hradu Vranov u Malé Skály. Druhý příspěvek, poeticky nazvaný Na rozhraní světla a tmy, byl analýzou otvorů v některých skalních hradech a obydlích. Zajímavé záběry z dřevěných vesnických

1) V průběhu konference se zmíněný názor o neustálenosti terminologie potvrdil. Například pro zplstělé vyfouknuté baňky, používané dříve pro zasklívání oken, byly použity tyto výrazy: terče, terčíky, bucny, kolečka, prohlédací kolečka, skleněné čočky, buliči oči, koláče.

domů s dochovanými pozůstatky původních oken a dveří z oblasti České Třebové, Litomyšle a Vysokého Mýta předvedli Zuzana a Jiří Syrových.

Velkou pozornost zasluhuje úvaha Mileny Hauserové o odlišení prostor pro letní a zimní ubytování v panských sídlech, důvodech víceúrovňového uspořádání okenních otvorů a osvětlovací funkci oken umístěných ve vrchní části stěny.

Ve svém prvním příspěvku informoval Petr Chotěbor o renesančních iluzivních oknech tvrže ve Svijanech u Turnova. Velmi zajímavá byla jeho zpráva o průzkumu zdí a oken chóru Katedrály sv. Víta, vyztužených dvěma druhy vodorovně uložených kovaných železných prutů. Jejich dodávka v průběhu výstavby chóru ve 14. století je doložena dochovanými účty.

Třetí den konference zahájila Eva Volfová svým příspěvkem o dochovaných okosených dřevěných rámech renesančních oken kostela sv. Štěpána ve Skřivani. V několika oknech zůstaly zachovány sítě z bronzového drátu, pocházející podle starších zpráv z přelomu 15. a 16. století. Následoval příspěvek Kateřiny Hanzlíkové, věnovaný tentokrát nevšední malované ornamentální výzdobě ostění oken i celé fasády rožmberského dvora v Drslavicích. Zajímavý nálezný posuvných křídel malých okének roubené jizby přízemního domu čp. 115 na předměstí Českého Krumlova prezentovali Jiří Bloch a Jan Račák. Otvory bylo možné zakrýt buď zaskleným křídlem, nebo na druhé straně umístěnou dřevěnou deskou. Patery autentické dveře ze zámku Opoucha a z tamějšího hřbitovního kostela Panny Marie pak představil Jiří Slavík.

Předmětem obsáhlé fundované přednášky Jitky Lněničkové byl vývoj výroby okenního skla od středověku až do 20. století, od foukaného skla po tovární výrobu plochého skla. Autor tohoto článku ve svém příspěvku stručně zdůraznil potřebu ochrany a dokumentace historických výplní okenních otvorů, včetně kvalitních oken z 19. a 20. století, oken kovových apod. Obsáhlejší text věnovaný této problematice bude v roce 2003 uveřejněn v časopisu Zprávy památkové péče.

Přístup ke stavebně historickému průzkumu by měl být komplexní a vyvážený, zájem je třeba věnovat historické technologii i architektonickému výrazu staveb a jednotlivých jejich částí. Bylo proto velmi užitečné, že Petr Macek obrátil pozornost shromáždění k projevům dramatické proměny architektury v 17. a 18. století, kterou demonstroval na vývoji barokního portálu. Kromě jiného zdůraznil rovněž iluzivní princip barokní architektury. V průběhu konference rovněž informoval o zajímavém zjištění, že jediná z kružeb vysokého chóru chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně, považovaná dosud za původní, je zřejmě dílem Josefa Mockeru.

Ve svém druhém příspěvku popsal Kamil Podroužek průběh stavby zámku v Kostomlatech pod Milešovkou, dobře dokumentovaný písemnými doklady. Podrobně se věnoval zejména vybavení zámku okny a dveřmi v letech 1666–67. Znovu vystoupil i Michael Rykl. Upozornil na skutečnost, že v uličních fasádách některých budov byla osazována jiná, reprezentativnější okna než v jejich podružnějších fasádách dvorních. Lubomír Tejmar připomněl, že při obnově historických staveb bývají cenné dochované výplně okenních a dveřních otvorů často likvidovány.

Prvním přednášejícím posledního dne konference byl František Kašíčka. Na základě dochovaných projektů a dokladů sledoval postupně změny členění oken jednotlivých dílů nového paláce Pražského hradu od poslední čtvrtiny 18. století. S velkým zájmem přijali pak přítomní odborníci prezentaci obsažných zámečnických vzorníků a příruček s dobrou terminologií z 18. a 19. století, zprostředkovanou Ivanou Ebelovou a Martinem Ebelem.

Předmětem příspěvku Evy Vyletové byla dochovaná barokní okna z mladoboleslavské oblasti a různé typy jejich vrchního kování. Lucie Kursová-Kracíková se zabývala profilací deštění a různými druhy dveřního kování z 19. století v domě čp. 415 ve Varnsdorfu. Jan Pešta zaujal svou prezentací souboru dosud dosti opomíjených půvabných klasicistních dveří a vrat z podbrdské oblasti. Podobný námět si zvolil David Junek, který seznámil účastníky setkání se souborem dveří a vrat z Poličska, pocházejících rovněž z 19. století, a s výsledky restaurátorského průzkumu jejich barevnosti.

Předposlední dva příspěvky vybočily z rámce konference, šlo však o zajímavé aktuální zprávy o provedených stavebně historických průzkumech. Zuzana Syrová a Jiří Syrový prezentovali nové poznatky o dochovaných vesnických stavbách ze 17. a 18. století na Vysokomýtsku a v oblasti severně od Litomyšle. Jiří Škabrada informoval o dendrologickém datování dalších gotických krovů pražských staroměstských domů. Cennou a velmi ohroženou památkou jsou starší výkladce obchodů. Tečkou za konferencí byl dodatečně přihlášený příspěvek Martina Šeráka s nástinem vývoje a typologie výkladců v Českém Krumlově.

Lze konstatovat, že konference byla pro všechny účastníky velkým přínosem a zároveň impulsem k další odborné práci v dříve opomíjené oblasti průzkumu a dokumentace historických oken a dveří i k jejich ochraně. Sdružení pro stavebně historický průzkum a Ústavu dějin architektury a umění FA ČVUT, stejně jako Národnímu památkovému ústavu – územnímu odbornému pracovišti v Českých Budějovicích, je třeba vyslovit uznání a poděkování za vzorné uspořádání tohoto setkání.

ALFRÉD SCHUBERT